

ازدواج، آسمانی‌ترین لحظه زندگی

در همه مذاهب، آیین‌ها و اعتقاداتی که نسل بشر بدان پایبند است، ازدواج امری مقدس و پیمانی آسمانی میان زن و مرد محسوب می‌شود. این مراسم با جشن و سرور و شادمانی همراه بوده و هست هرچند که در ایام قدیم بیش از 7 شبانه‌روز ادامه می‌یافت، ولی اکنون در یک روز خلاصه و فشرده شده است...

در همه مذاهب، آیین‌ها و اعتقاداتی که نسل بشر بدان پایبند است، ازدواج امری مقدس و پیمانی آسمانی میان زن و مرد محسوب می‌شود. این مراسم با جشن و سرور و شادمانی همراه بوده و هست هرچند که در ایام قدیم بیش از 7 شبانه‌روز ادامه می‌یافت، ولی اکنون در یک روز خلاصه و فشرده شده است.

مراسم ازدواج با عقد آغاز می‌شود. واژه عقد به معنای محکم کردن، گره زدن و پیمان بستن است که در ازدواج با مفهوم پیوند مشترک میان زن و مرد تعبیر می‌شود.

در دین اسلام صیغه عقد توسط عاقد جاری می‌شود. در آیین زرتشتیان اجرای این مراسم به عهده موبد است و در میان مسیحیان کشیش زن و مرد را به عقد یکدیگر درمی‌آورد. مراسم ازدواج ایرانیان تا حدودی برگرفته از مراسم ازدواج زرتشتیان است. مراسم عقد و عروسی زرتشتیان در یک روز انجام می‌گیرد. روز عروسی، عروس و داماد و خویشان نزدیک پیش از شامگاه برای انجام مراسم عقد در نیایشگاه حاضر می‌شدند.

امروزه نیز در ایران پیمان عقد قبل از غروب آفتاب میان زن و مرد بسته می‌شود و به هنگام اجرای این مراسم در پیشگاه زن و مرد سفره‌ای مشهور به ««سفره عقد» گسترانیده و به روی این سفره، آیین به نشان صافی و زلالی دل عروس و داماد قرار می‌گیرد. شمعدان سفره نشان از آرزوی روشنایی و گرمی در پیوند عروس و داماد دارد، نبات را با آرزوی شیرینی این پیوند بر سر سفره می‌گذارند و تخم‌مرغ را نماد تولد و تداوم نسل و نان و پنیر نشانه برکت خداوند است.

این سفره از زمان زرتشتیان تاکنون در فرهنگ ایرانیان حضور داشته است، با این وجود که شاید کسانی که دستی در چیدمان ««سفره عقد» دارند مفاهیم القاکننده آن را از یاد برده باشند.

به هر حال ««سفره عقد» خاص مردم ایران زمین است و در سایر ملت‌ها چیزی تحت عنوان ««سفره عقد» دیده نمی‌شود. ضمن جاری شدن مراسم عقد، پارچه‌ای سفید بر سر عروس توسط دختران مجرد سایه می‌گستراند که بر بالای آن قند ساییده می‌شود. باوری وجود دارد مبنی بر این که این عمل سبب می‌شود که سایر دختران ازدواج نکرده حاضر در این مراسم نیز در مدت نه‌چندان دور ازدواج کنند.

بریدن کیک نیز قسمتی دیگر از مراسم ازدواج است. عروس و داماد با هم چاقو را در دست می‌گیرند و کیک را برش می‌دهند. بریدن کیک نمایانگر آن است که زن و مرد در زندگی مشترک خود مواظب یکدیگر خواهند بود. در میان زرتشتیان پس از پایان مراسم عقد، تخم‌مرغی که در سر سفره عقد است به وسیله موبد به پشت‌بام پرتاب می‌شود. با این کار موبد حقوقی را که پدر نسبت به دختر خود داشته با قیچی می‌برد و دیگر نسبت به دختر خود حق و حقوقی ندارد.

در گذشته زن و مرد تا روز مراسم ازدواجشان از دیدار یکدیگر محروم بودند و مراسم خاص آشنایی شناخت طرفین، مانند ««مراسم نامزدی» در دهه‌های اخیر رواج یافته است. در مذهب یهودیت نیز عروس و داماد یک هفته پیش از مراسم ازدواج همدیگر را ملاقات نمی‌کردند تا در نظر هم تازه جلوه کنند.

علت تغییرات

مراسم ازدواج در ایران از گذشته تاکنون تغییرات بسیاری کرده است. یکی از این تغییرات کاهش یافتن مدت زمان اجرای مراسم است. در قدیم پیش از مراسم ازدواج مراسم دیگری مثل نشان کردن، بله‌بران، شیربها، جهازبران، حنابندان و نظایر این وجود داشته است. همچنین مراسم ازدواج غالباً 7 شبانه‌روز و گاهی حتی بیش از آن طول می‌کشید.

امروزه به سبب تغییرات به وجود آمده بسیاری از رسومات پیش از ازدواج و پس از آن متروک مانده است و این مراسم تنها در یک روز برگزار می‌شود ولی با وجود کوتاه شدن زمان مراسم ازدواج غالباً هزینه‌های سنگینی برای آن در نظر گرفته می‌شود و کسی نیست که تا به حال اخبار این مخارج سرسام‌آور را از نزدیکان خود شنیده و با چشم خود ندیده باشد. در گذشته همه چیز طعم سادگی می‌داد و با وجود طولانی بودن زمان جشن و سرور، ازدواج‌ها خرج چندان‌نی را برای برگزارکنندگان در بر نداشت. اکنون آنقدر تجملات در زندگی ما ایرانی‌ها ریشه دوانیده که اشتیاق و میل به ازدواج در میان جوان‌ها رو به کاهش نهاده است.

افسر افشار نادری، جامعه‌شناس علت تغییرات را این گونه توضیح می‌دهد: ««پیش از ظهور زنان در عرصه تحولات اجتماعی زنان خانه‌نشین در فعالیت‌های عمومی شرکت نداشتند لذا مراسم ازدواج که فراهم آوردن وسایل و ادوات و به عبارتی سور و سات ازدواج بود، فرصت بیشتری را فراهم می‌کرد تا هم تفریح کنند و هم کاری انجام دهند که بدانند حاصل و نتیجه‌ای دارد. از این روی هر چه مراسم عروسی طولانی‌تر می‌شد مردم از آن بیشتر استقبال می‌کردند. در واقع مراسم ازدواج و حواشی آن باعث فعالیت زنان می‌شد، اما امروزه اشتغال زنان دیگر فرصت پرداختن به چنین کارهایی را از آنها گرفته است.»

وی سپس با بیان این که تحولات اقتصادی نیز نقش مهمی در این تغییرات داشته است، می‌افزاید: علت دیگر این تغییرات عامل اقتصادی است. در قدیم تجملات وجود نداشت، زندگی ساده بود و به تبع مراسم ساده برگزار می‌شد. برخلاف این روزها که در ایران بر

سر افزایش مخارج عروسی خانواده‌ها با یکدیگر رقابت می‌کنند همه چیز در نهایت شادمانی و با صرف هزینه‌های ناچیز برگزار می‌شود. زن‌ها و شوهرهای امروز به جهت آن که از خانواده خود جدا شده و نومکان می‌شوند، ازدواج را نقطه بزرگ یکی از تحولات اجتماعی خود می‌دانند. در صورتی که در گذشته زوجین پس از ازدواج در خانه پدری داماد ساکن می‌شدند و استقلال مالی و مکانی صورت نمی‌گرفت. از طرفی در گذشته ازدواج‌های فامیلی بین خانواده‌ها امری متداول بود و 2 خانواده به جهت آشنایی دلیلی برای رقابت و خودنمایی نداشتند، اما ازدواج‌های امروز بیشتر غیرفامیلی است و از این جهت دو خانواده غریبه می‌خواهند با هم آشنا شوند، رقابت وسیعی برای به رخ کشیدن توانایی طرفین وجود دارد.

تاریخچه ازدواج در غرب

هرچند در انجیل به مراسم ازدواج به عنوان امری نسبتاً باستانی اشاره شده است، با این وجود تعیین تاریخی دقیق برای اولین ازدواج‌ها بسیار مشکل است. معمولاً داماد آینده با آوردن هدایایی جهت جلب رضایت پدر از دختر او خواستگاری می‌کرد. مادر خانواده تحت تسلط پدر قرار داشت و در این مورد حق دخالت نداشت. پدر، دخترش را در حضور جمع به داماد آینده تحویل می‌داد که این نشان‌دهنده این بود که پدر دختر با این ازدواج موافق بوده و داماد موافقت پدر عروس را دریافت کرده است. پس از این مراسم عروس و داماد همراه خانواده‌ها غذایی صرف کرده و سپس داماد، عروس را به خانه خود می‌برد. در انجیل اشاره‌ای به تبادلات رسمی از عهد و پیمان‌ها یا حضور واعظ و کشیش در مراسم نشده است. در زمان امپراتوری رومی‌ها، طبقات پایین‌تر جامعه که بعدها به مسیحیت گرویدند، قانون‌های ساده و یا ازدواج‌هایی بدون عقد رسمی داشتند. پدر، عروس را به داماد تحویل می‌داد و توافق آن دو به عنوان رضایت طرفین برای ازدواج کافی بود. وقتی سرانجام مسیحیت گسترش یافت، کلیسا ازدواج آزاد (ازدواج بدون عقد رسمی) را ازدواج آگاهانه نام نهاد. این توافق به این معنا بود که هر یک از دو طرف باید به عهد و پیمان‌های ازدواج و اصول روابط زناشویی پایبند باشند. اما رومیانی که ثروتمند بودند، مدارکی که شامل فهرستی از حقوق و اموال می‌شد را امضا می‌کردند و به همه نشان می‌دادند. آنها خواستار مراسمی قانونی بوده و نمی‌خواستند که این مراسم در حد ازدواجی معمولی و سطح پایین تلقی شود. این تقاضا، شروع ثبت رسمی ازدواج به گونه‌ای که ما اکنون انجام می‌دهیم بود. مردان رومی هر لحظه می‌توانستند ازدواج را فسخ کنند و این حقی ویژه آنان محسوب می‌شد که زنان از آن بی‌بهره بودند. از قرن نهم تا دوازدهم دعاها و اورادی طی مراسم ازدواج خوانده می‌شد و زوجین نیز دعا‌های خود را می‌خواندند، سپس کشیشان اعلام می‌کردند که موافقت در حضور آنان صورت گرفته است. پس از آن مذهب به مراسم ازدواج اضافه شد. در قرن سیزدهم ازدواج انگلیسی‌های طبقه مرفه به صورت رویدادی مذهبی درآمد، اما کلیساها تنها ازدواج را متبرک می‌کردند و تعهد قانونی از زوجین نمی‌گرفتند. در سال 1563 شورای ترنت اعلام کرد که ازدواج‌های کاتولیکی، باید در کلیسای کاتولیکی به وسیله یک کشیش و در حضور 2 شاهد برگزار شود و در قرن هجدهم ازدواج در تمام کشورهای اروپا به یک رخداد مذهبی تبدیل شد. در زمان استعمار در شمال آمریکا، سنت‌های قرون کهن توسط بومیان دنبال می‌شد. عده‌ای خواستار مراسم ازدواج غیرمذهبی بودند و عده دیگر مراسم ازدواج مذهبی می‌خواستند. مستعمره‌نشینان که ازدواج غیرمذهبی می‌خواستند قوانینی را در این مورد وضع کردند. اداره ثبت اسناد مسوول اجرای مراسم ازدواج بود و آنها حتی دعا‌هایی را در این مراسم می‌گنجاندند. ویرجینیا مستعمره‌ای بود که پیرو کلیساهای انگلیس بود. این مستعمره به سنت‌های کلیسا وفادار ماند و به هیچ کس اجازه نداد که مراسم ازدواج غیررسمی برگزار کند. در پایان قرن هجدهم بود که هر دو مراسم ازدواج غیرمذهبی و مذهبی در آمریکا به رسمیت شناخته شد. امروزه در کشورهای اروپایی نیز مراسم ازدواج غیرمذهبی همانند آمریکا قانونی شده و حتی در انگلستان زوجین می‌توانند میان ازدواج مذهبی و غیرمذهبی یکی را انتخاب کنند.

تشریفات ازدواج در دنیا

با وجود آن که توجه به تجملات سبزی صعودی را در ایران دنبال می‌کند در کشورهای غربی این امر به گونه‌ای متضاد جریان دارد. در گذشته و در دوران ویکتوریا لباس‌های عروس پوشیده از جواهراتی گرانقیمت بود و مراسم ازدواج طولانی و مملو از تجملات اجرا می‌شد. امروز اما دیگر نشانی از این مراسم در بین عموم مردم مغرب‌زمین یافت نمی‌شود. در برخی موارد حتی زن و مرد از پوشیدن لباس عروس و کت و شلوار امتناع کرده و تنها با عقد در کلیسا زندگی جدید خود را آغاز می‌کنند، اما به طور کلی مراسم در اکثر کشورهایی که مذهب و دین غالبشان مسیحیت است در کلیسا اجرا می‌شود. داماد در پیشگاه کشیش و مهمان‌ها ورود همسر خود را انتظار می‌کشد. عروس در حالی که دست پدر یا برادر را در دستانش دارد به داماد نزدیک می‌شود. پدر عروس دختر خود را به داماد می‌سپارد و آنها در مقابل خداوند، کشیش و حاضران با یکدیگر پیمان می‌بندند که در شادکامی و ناکامی تا پایان عمر با یکدیگر زندگی کنند.

رسوم جالب

در اغلب کشورهای غربی پس از پایان مراسم، عروس از پشت سرش گلش را پرتاب می‌کند و دختری که دسته‌گل را بگیرد، به زودی ازدواج می‌کند. در اسپانیا اگر دوست داماد تکه‌ای از کراوات وی را ببرد داماد بعدی می‌شود. در مکزیک هنگام مراسم، عروس دسته‌گل خود را به مریم مقدس اهدا می‌کند و آن را در پایین مجسمه مریم مقدس قرار می‌دهد تا از وی تشکر کند و دعای خیر مریم مقدس پشت سرشان باشد. در ترکیه هنگامی که دختری ازدواج می‌کند تمام دوستان وی نامشان را درون کفش عروسی او می‌نویسند و در

پایان مراسم ازدواج اگر کسی نامش از داخل کفش وی پاک شده باشد بدان معنی است که وی عروس بعدی خواهد بود. در کشور اسکاتلند در مراسم ازدواج عروس را سیاه می‌کنند! به این ترتیب که اطرافیان، عروس را غافلگیر کرده و روی سرش چیزهایی مثل تخم‌مرغ، انواع سس، آب کثیف و... می‌ریزند؛ سپس او را با همان وضعیت به جاهای مختلف شهر مثل رستوران‌ها می‌برند و به همه نشان می‌دهند. در سوئد برای آن که عروس بعد از آغاز زندگی مشترک، حمایت خانواده پدری را احساس کند در تمام طول مراسم یک سکه نقره در کفش سمت چپ از پدر و یک سکه طلا در کفش راستش از طرف مادر حمل می‌کند. او باید در تمام طول مراسم سکه‌ها را در کفش خود داشته باشد.

یکی از جالب‌ترین رسم‌ها مربوط به کشور آلمان است. در ایام قدیم در آلمان رسم بر این بود که تعداد زیادی ظرف را پیش پای عروس و داماد می‌شکستند و این دو موظف بودند تا آنها را جمع کنند و در واقع آن دو را آماده می‌ساختند تا در کنار یکدیگر به جنگ مشکلات زندگی بروند.

تهمینه مفیدی

جام‌جم